

Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: İslam İşbirliği Teşkilatı Ülkeleri İçin Panel Eşbütünleşme Analizi

The Relationship Between Globalization and Economic Growth: Panel Cointegration Analysis for Organization of Islamic Cooperation Countries

Çiğdem ÇADIRCI*
Levent KAYA**

DOI: <https://doi.org/10.25204/iktisad.1088180>

Makale Bilgileri

Makale Türü:
Araştırma
Makalesi

Geliş Tarihi:
15.03.2022

Kabul Tarihi:
18.04.2022

© 2022 İKTİSAD
Tüm hakları
saklıdır.

Article Info

Paper Type:
Research Paper

Received:
15.03.2022

Accepted:
18.04.2022

© 2022 JEBUPOR
All rights
reserved.

Öz

Bu çalışmada İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelerde küreselleşmenin alt bileşenleri olan ekonomik küreselleşme, sosyal küreselleşme ve politik küreselleşmenin ayrı ayrı olarak ekonomik büyümenin bir ölçütü olan kişi başına GSYİH ile ilişkileri incelenmiştir. Öncelikle yatay kesit bağımlılığı altında birimler için yapılan CADF ve panelin geneli için yapılan CIPS birim kök testlerine göre bütün serilerin durağan olmadığı görülmüştür. Yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizine göre küreselleşmenin alt bileşenleri ile ekonomik büyüme arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Ekonomik büyüme ile küreselleşmenin alt bileşenleri arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmış ve ekonomik küreselleşmeden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi, sosyal küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Politik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, ekonomik büyüme, panel eşbütünleşme, panel nedensellik.

Abstract

In this study, the relations of economic globalization, social globalization and political globalization, which are the sub-components of globalization, with GDP per capita, which is a measure of economic growth, were examined separately in the member countries of the Organization of Islamic Cooperation. First of all, according to the CADF for the units under the cross-sectional dependence and the CIPS unit root tests for the panel in general, it has been seen that all series are not stationary. According to the structural break panel cointegration analysis, a cointegration relationship was found between economic growth and the sub-components of globalization and economic growth. The causality relationship between economic growth and the sub-components of globalization was investigated and a one-way causality relationship from economic globalization to economic growth and a two-way causality relationship between social globalization and economic growth were found. There is no causality relationship found between political globalization and economic growth.

Keywords: Globalization, economic growth, panel cointegration, panel causality.

Atıf / to Cite (APA): Çadircı, Ç. ve Kaya, L. (2022). Küreselleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi: İslam İşbirliği Teşkilatı ülkeleri için panel eşbütünleşme analizi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 298-315

* ORCID Arş. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, cigdemcadirci@harran.edu.tr

** ORCID Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, lekaya@harran.edu.tr

Extended Abstract

Background:

Globalization is a multidimensional concept that has an impact on economic, social and political fields. Its dimensions on the areas it affects have always been the subject of research and the effect of innovations on countries has been tried to be measured in different ways. Globalization contributes to the intensification and development of economic, political and social relations between countries. Especially today, due to the increase in international trade and the free movement of capital, the relationship between globalization and economic development gains more importance.

Research Purpose:

In this study, it is aimed to examine separately the relations of economic globalization, social globalization and political globalization, which are sub-components of globalization, with economic growth in the member countries of the Organization of Islamic Cooperation, both in general and in countries.

Methodology:

In the study, annual data covering the period 1980 - 2019 for 14 countries that are members of the Organization of Islamic Cooperation (Turkey, Algeria, Pakistan, Qatar, Iraq, Egypt, Saudi Arabia, Indonesia, United Arab Emirates, Morocco, Malaysia, Kuwait, Tunisia, Jordan) were used. Economic growth data were obtained from the World Bank and globalization indices were obtained from the KOF Swiss Economic Institute electronic databases. The stationarity test of the variables was examined with the Pesaran (2007) panel unit root test. The cointegration relationship between globalization and economic growth was examined by Westerlund (2006) structural break panel cointegration test. The causality relationship between globalization and economic growth was investigated by Emirmahmutoglu and Köse (2011) Panel Causality Test.

Findings:

According to the results of Pesaran (2007) panel unit root test, the variables have unit root. According to the structural break panel cointegration test result, a long-term relationship was determined between economic growth and globalization sub-components. According to the panel causality test results, a unidirectional causality relationship was found between economic growth and economic globalization and a bidirectional causality relationship was found between economic growth and social globalization. There is no causality relationship found between political globalization and economic growth.

Conclusions:

In this study, the empirical findings about the relationship between globalization and economic growth are similar to other studies conducted with different countries and country groups. For this reason, it is very important that the decisions and steps to be taken in the economic, political and social fields in the member countries of the Organization of Islamic Cooperation are compatible with the globalizing world. The decision makers action taking into account the demands of the society will accelerate the globalization process and make positive contributions in the economic, social and political fields.

1. Giriş

Dünyada yaşanan ekonomik gelişmelerin öncülüğünde politik ve kültürel alanlarda etkili olan küreselleşme tarih olarak çok eskilere dayansa da özellikle 1980'li yıllarda hız kazanmış ve neredeyse tüm dünya ülkeleri üzerindeki etkisi ile dikkat çekmiştir. Küreselleşme kavramı etkilediği alanlar ve özellikle bu alanlar üzerindeki boyutları araştırmacılar tarafından çok tartışılan ve güncelliğini kaybetmeyen önemli bir konu olmuştur. Küreselleşmenin ekonomik, kültürel ve politik alanlar üzerinde etkileri dünya ülkelerinin yeniden şekillenmesi ile sonuçlanmıştır. Bu nedenle günümüzde insanların hayatlarını yakından etkileyen bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme sürecinin ülkeler üzerinde etkisinin artması ile gelişmiş ve sanayileşmiş ülkeleri, gelişmekte olan ülkeleri, daha az gelişmiş ülkeleri farklı şekillerde etkilediği görülmektedir. Bir başka ifade ile bu sürecin dünyanın tüm ekonomilerini aynı şekilde etkilemediğidir (Savrul ve İncekara, 2017: 21). Aslında küreselleşme ile ülkeler arasında kaynak hareketliliği sağlanmaktadır. Bu kaynak hareketliliği uzun vadede hemen hemen her ülke için faydalar sağlasa da nüfusun bir kesimi için zararlı etkilerde de bulunabilmektedir. Bu durum, ekonomik kaynakların bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki hareketi için de söylenebilir (Chow, 2006: 271).

Bu çalışmada İslam İş Birliği Teşkilatı Üyesi olan 14 ülkenin KOF (Swiss Economic Institute) küreselleşme endeksinin bileşenleri olan ekonomik, politik ve sosyal endeksleri ve kişi başına GSYİH verilerinden yararlanılarak küreselleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle küreselleşme, kavramsal olarak ele alınmış olumlu ve olumsuz etkileri belirtilmiştir. Ayrıca İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından düzenli olarak güncellenerek hazırlanan KOF küreselleşme endeksi detaylı olarak incelenmiştir. Bir sonraki bölümde ilgili konuda yapılmış ulusal ve uluslararası örnek literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Son bölümde ise kullanılan ekonometrik analiz yöntemleri incelenmiş ve yöntemlerden elde edilen ampirik bulgulara yer verilmiştir. Ülkelerin ekonomik aktörlerinin gelişimine politik, siyasal aktörlerin de eklenerek daha da gelişeceği düşüncesi temel alınarak yapılan çalışmada kullanılan ekonometrik yöntemlerden elde edilen ampirik sonuçların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Kavramsal Açından Küreselleşme

Küreselleşmenin kesin kabul edilen ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Giddens (2000) küreselleşmeyi toplumları, firmaları ve insanların kişisel yaşamlarını yakından etkileyen toplumları şekillendiren çeşitli değişimler getiren kalkınma motoru olarak ifade etmektedir. Bir başka tanıma göre; küreselleşme ekonomileri güçlendiren, farklı kültür ve toplumları birbirine bağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Kakar vd., 2011: 208). Küreselleşme hayatın tüm alanlarında ekonomilerin, ticaretin, finansal sermayenin, doğrudan yabancı yatırımların ve insan etkileşiminin artması yani ulusal entegrasyonu arttırmasının yanı sıra üretimin, dağıtımın uluslararası hareketlerini kapsayan bir kavram olarak kabul edilmektedir (Nwakanma ve Ibe, 2014: 771). Küreselleşme sürecinin pozitif yönlerinin öne çıktığı bu tanımlarda bu süreçte ülkelerin daha entegre hale gelmesi, ülkeler arası ilişkilerin artması ve kutuplaşmanın çözümlenerek başta ekonomik olmak üzere her alanda entegrasyon ve uluslararasılaşmanın ön plana çıktığı görülmektedir (Çelik, 2012: 59). Aslında bu kavramın, literatürde farklı tanımlara sahip olsa da dünya ülkelerinin kültür, sosyal, ekonomik ve coğrafi alanlarının etkileşimi sonucunda önemli değişimleri içerisinde barındıran bir unsur olduğu dikkat çekmektedir.

Değişimin sınırsız ve değişmemenin imkânsız olarak nitelendirildiği küreselleşme süreci (Paksoy ve Paksoy, 1998: 32) tarihsel açıdan yeni olmasa da büyük ölçüde son yıllarda hız kazanmıştır. Bu sürecin olumlu yönlerinin yanı sıra olumsuz yönleri bulunmaktadır. Obaseki (1999) bu kavramın meydana getirdiği değişimlerin olumlu yönlerini;

- Uzmanlık ve verimliliğin arttırılması,
- İndirimli fiyatlarla daha kaliteli ürünler,

- Ölçek ekonomileri üretiminin artırılması,
- Rekabet gücü ve yönetsel yeteneklerin geliştirilmesi ve artırılması biçiminde ifade etmiştir.

Küreselleşmenin bu olumlu etkilerine ek olarak; insanların yaşam kalitesini arttıran etkisi ile mal ve hizmet inovasyonunu sağlaması eklenebilir. Aynı zamanda büyüme ve gelişme eğiliminde olan vatandaş katılımı yoluyla sivil toplumu güçlendiren etkileri de bulunmaktadır (Georgantzias vd., 2009: 6). Küreselleşme süreci teknolojik değişim, uluslararası ticaret, finansal entegrasyon ve uluslararası işgücü gibi unsurlar üzerinde olumlu katkılar sağlamakta ve neticesinde ekonomik büyümeyi desteklemektedir (Husain, 2000: 2).

Küreselleşmenin olumlu etkilerinin yanı sıra eşitsizlik, finansal piyasalarda istikrarsızlık, çevre koşullarının kötüleşmesi gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bu etkilerinin yanı sıra küreselleşmenin en önemli olumsuz etkisi üçüncü dünya ülkelerini kapsamına alamamasıdır. Ticaretin liberalleşmesi, küreselleşmenin attığı en büyük adımdır. Fakat üçüncü dünya ülkeleri ticaretin liberalleşmesinden gelişmiş ülkelerin koyduğu ihracatın önündeki engeller nedeniyle faydalanamamaktadır (Kakar vd., 2011: 208). Ayrıca küreselleşme ile ilgili asıl endişe özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme, yoksulluk, eşitsizlik, çevre ve kültürel hâkimiyet gibi olumsuz etkilerinin artması olarak görülmektedir (Samimi ve Jenatabadi, 2014: 1). Bazı araştırmacılar tarafından eleştirilen bir süreç olarak kabul edilen bu kavramı her yönü ile tamamen eleştirmek ve durdurmak mümkün değildir. Sosyal düzensizliğin büyümesi, ekolojik ve finansal risk (küresel risk toplumu) gibi potansiyel olarak olumsuz etkilerini de kabul etmek gerekmektedir. Küreselleşmeyi eleştirenlerin de kabul ettiği gibi aslında dünyadaki farklı toplumlar arasında, hatta tek bir toplum içinde bile farklı etkileri bulunmaktadır (Giddens, 2000: 67). Ayrıca bu etkilere ilaveten küreselleşme sürecinin dünya ülkeleri üzerinde tüketim toplumlarının oluşması, bütün toplumlarda yaşam tarzında benzerlikler görülmesi, evrensel dil olarak İngilizcenin kabul görmesi gibi sosyo-kültürel etkileri görülmeye başlanmıştır (Paksoy vd., 2013: 177). Sonuç olarak yanlış makroekonomik politikaları uygulayan ülkelerde olumsuz etkileri ağırlıklı olarak görülürken, doğru politikalar tercih eden ülkelerde, büyüme potansiyellerini arttıran etkileri görülmektedir (Obaseki, 1999).

Küreselleşmenin etkileri, nedenleri ve sonuçlarının ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi için bu olgunun ölçütünün olması gerekmektedir (Gygli vd., 2019: 2). Dünyada küreselleşmenin ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal alanlarda etkilerini ölçmek için farklı endeksler geliştirilmiştir. Bu endekslerden bazıları (Martens vd., 2014: 2) aşağıdaki gibidir:

- A.T. Kearney/Foreign Policy Globalization Index,
- CSGR Globalisation Index,
- Cultural Globalization Index,
- Maastricht Globalisation Index (MGI),
- The New Globalisation Index (NGI)'dir.
- KOF Globalisation Index (Swiss Economic Institute)

Bu endekslerden 2001 yılında başlatılan A.T. Kearney / Dış Politika Küreselleşme Endeksi birçok endeksin yararlandığı prototip görevi görmesi sebebiyle önemli bir endekstir. Bu endeksin hesaplamalarına 2000 yılından 2006 yılına kadar devam edilmiştir. Diğer bir endeks olan CSGR Globalisation Index'te 1982-2004 yılları kapsamında küreselleşmenin ekonomik boyutu, sosyal ve politik boyutu için 16 değişken kullanılmıştır. Cultural Globalization Index ise, ülkeler arasında medya ile fikirlerin küresel olarak yayılmasını sağlamak ve bu yayılımın etkilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Maastricht Cultural Globalization Index (MGI) ise, 2008 yılında hesaplanmaya başlanmıştır (Martens vd., 2014: 2).

Bu endeksler arasında yaygın olarak kullanılan endeks KOF küreselleşme endeksidir. Küreselleşmenin farklı yönlerini tek bir endekste toplaması, farklı değişkenleri birleştirip ölçmeye

imkân tanınması nedeniyle önemli bir endeks olarak kabul edilmektedir. Ayrıca geniş veri kümesini kapsamaması, verilerine kolayca erişilebilir olması ve yıllık olarak hazırlanarak güncellenmesi nedeniyle diğer endekslere göre daha popüler olmasına neden olmuştur (Gygli vd., 2019: 2-6).

Küreselleşme sosyal, politik ve ekonomik olarak üç temel bileşenden oluşmaktadır (Dreher, 2006: 1096). Ekonomik küreselleşme, mal, sermaye ve hizmetlerin uzun mesafeli akımlarının yanı sıra piyasaya eşlik eden bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşmenin diğer unsurları olarak belirtilen politik küreselleşme, hükümet politikalarının yayılmasını, sosyal küreselleşme ise, fikirlerin, bilgilerin, imgelerin ve insanların yayılımı olarak ifade edilmektedir (Keohane ve Nye, 2000: 4).

Tablo 1. Küreselleşme Endeksi Bileşenleri

Ekonomik Küreselleşme Endeksi
1. Ticaret ve Sermaye Akımları <ul style="list-style-type: none">• Dış Ticaret (GSYİH içindeki payı)• Doğrudan Yabancı Yatırımlar (GSYİH içindeki payı)• Portföy yatırımları (GSYİH içindeki payı)• Yabancı Uyruklulara Yapılan Gelir Ödemeleri (GSYİH içindeki payı)
2.Kısıtlamaları <ul style="list-style-type: none">• Gizli İthalat Engelleri• Ortalama Tarife Oranı• Uluslararası Ticaret Vergileri (GSYİH içindeki payı)• Sermaye Hesabı Kısıtlamaları
Politik Küreselleşme Endeksi
<ul style="list-style-type: none">• Ülkede Bulunan Büyükelçilikler• Uluslararası Kurumlara Üyelik• BM Güvenlik Konseyi Misyona Katılım
Sosyal Küreselleşme Endeksi
1.Kitlesel iletişimle ilgili veriler <ul style="list-style-type: none">• Giden Telefon Trafik• Transferler (GSYİH içindeki payı)• Uluslararası Turizm• ABD'de Ortalama Telefonla Arama Maliyetleri• Yabancı Nüfus (toplam nüfus içerisindeki payı)
2.Bilgi akışlarıyla ilgili veriler <ul style="list-style-type: none">• Telefon Ana Hatları (1000 kişi başına düşen)• İnternet Ana Bilgisayarları (kişi başına düşen)• İnternet Kullanıcıları (nüfusa oranı)• Kablolü Televizyon (1000 kişi başına düşen)• Günlük Gazeteler (1000 kişi başına düşen)• Radyo (1000 kişi başına)
3.Kültürel yakınlık verileri <ul style="list-style-type: none">• McDonald's Restoranlarının Sayısı (Kişi başına)

Kaynak: Dreher, 2006: 1094

Tablo 1’de Dreher (2006) tarafından geliştirilen KOF endeksinde ekonomik, politik ve sosyal küreselleşme endeksi ve alt bileşenleri verilmiştir. KOF küreselleşme endeksi verilerinin İsviçre Ekonomi Enstitüsü tarafından düzenli olarak güncellenmesi ve bu endeksin küreselleşmenin boyutlarını hem genel hem de birçok alt bileşen şeklinde hesaplanması en çok kullanılan endeks olmasına neden olmuştur.

3. Literatür Taraması

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde ekonomik büyüme ile küreselleşme arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda farklı ülke ve ülke grupları incelenmiştir. Genel olarak elde edilen ampirik bulgular, ekonomik büyüme ile küreselleşmenin alt bileşenleri arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını işaret etmektedir. Çalışmalarda küreselleşme ve ekonomik büyüme ilişkisinin tespit edilmesi için küreselleşmenin ölçütü olarak KOF küreselleşme endeksi verilerinin diğer endekslere göre daha fazla kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Dreher (2006) 1970-2000 yılları arası 123 Ülke için yaptığı çalışmasında Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) ve En Küçük Kareler yönteminden yararlanarak küreselleşme ile ekonomik büyüme ilişkisini araştırmıştır. Çalışmada ülkelerde ekonomik büyüme ve küreselleşme arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Çalışmasında küreselleşmeye açık olan ülkelerin ekonomik büyümelerinin hızlanacağını belirtmiş ve örnek olarak bu dönemde Çin'in küreselleşme düzeyi ile ekonomik büyümesini arttırdığını ispatlamıştır. Aslında bu sonucun sermayenin dolaşımı ve dış ticaret engellerinin olmaması nedeniyle gelişmiş ülkeler için daha geçerli olduğunu ifade etmiştir. Çin'in aksine Ruanda ve Zimbabve gibi ekonomilerini dünya ekonomilerinden izole eden ülkelerin ekonomik büyüme oranlarını arttıramadığını tespit etmiştir.

Anyanwu (2005) 1970-2000 yılları için 33 Afrika ülkesi için yaptığı çalışmasında, küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerine etkisini araştırmıştır. Genel küreselleşme endeksinin Afrika ülkelerinin ekonomik büyümesi üzerinde etkisi olmadığını tespit etmiştir. Ayrıca genel, ekonomik ve politik küreselleşme endekslerinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisinin olmadığını fakat sosyal küreselleşmenin ekonomik büyüme ile ilişkisi olduğunu belirtmiştir.

Chang ve Lee (2010) 1970-2006 yılları için 23 OECD ülkesi için yaptıkları çalışmalarında panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testi uygulamışlardır. Küreselleşme ekonomik büyümeye katkı sağlarken, ekonomik büyümenin de küreselleşmenin hızlanmasını sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca ekonomik ve sosyal küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında nedensellik bulmuşlardır.

Leitao (2012) Amerika Birleşik Devletleri için ekonomik büyüme ve küreselleşme ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında GMM-System yaklaşımını kullanmıştır. Küreselleşmenin alt bileşenleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş ve endüstri içi ticaretin büyümeyi teşvik ettiğini ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik gelişmeyi etkilediğini belirtmiştir.

Omolade vd. (2013) 1980-2011 yılları arası Nijerya için yaptıkları çalışmalarında küreselleşme ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada, ekonomik büyüme ile küreselleşme arasında nedensellik tespit etmişlerdir. Uygulanan Johansen Eşbütünleşme testine göre ekonomik kalkınma ile küreselleşme arasında uzun dönemli ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Gurgul ve Lach (2014) 1990-2009 yıllarına ait verileri kullanarak seçili ülkeler için yaptıkları çalışmalarında panel veri analizi yöntemini kullanarak ekonomik büyüme ve küreselleşme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ekonomik ve sosyal küreselleşmenin büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak politik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmişlerdir.

Samimi ve Jenatabadi (2014) İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkeler için 1980-2008 yıllarına ait verileri kullanarak yaptıkları araştırmada ekonomik küreselleşmenin olası etkilerinin ülkelerin gelir seviyeleri ile ilgili olduğu yani gelir seviyelerine bağlı olduğunu tespit etmiştir. Ekonomik küreselleşmenin yüksek gelirli ülkeler ile orta gelirli ülkelerde olumlu katkılar sağladığı, düşük gelirli ülkelere ise olumlu bir katkı sağlamadığını belirtmişlerdir.

Suci vd. (2015) ASEAN ülkeleri için 2006-2012 dönemine ait veriler uyguladıkları panel analiz yönteminden elde edilen sonuçlara göre küreselleşmenin ekonomik büyümeyi pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir.

Doğan ve Can (2016) yaptıkları çalışmalarında tarihsel süreç olarak Türkiye ile benzer süreçlerden geçen Güney Kore'nin ekonomik büyümesi ile genel küreselleşme ve bu endeksin sosyal, ekonomik bileşenlerini kapsayan alt bileşenlerini 1970-2012 yılları için Engel-Granger Eşbütünleşme yönteminden yararlanarak değerlendirmişlerdir. Küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Olimpia ve Stela (2017) 1990-2013 yılları için Romanya için yaptıkları çalışmalarında, küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi alt indekslerle beraber incelemişlerdir. Ekonomik büyüme ile genel küreselleşme, politik küreselleşme ve ekonomik küreselleşme arasında pozitif ilişki tespit etmişlerdir.

Savrul ve İncekara (2017) 1970-2015 yılları için 10 ASEAN ülkesi için yaptıkları çalışmalarında küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, alt indekslerle beraber incelemişlerdir. Panel veri analizi kullanarak yaptıkları çalışmalarında ekonomik büyüme ve küreselleşmenin ekonomik ve sosyal boyutları arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Politik küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirtmişlerdir.

Helhel (2017) 2002-2015 yılları için Türkiye ve BRICS ülkeleri için yaptıkları panel veri analizi ile küreselleşmenin, özel sektörün kullandığı kredilerin işlem değerleri ile hisselerin dönüş oranı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir.

Eren ve Çütcü (2017) 1970-2016 yılları arası Türkiye için küreselleşme ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile sosyal küreselleşme ve politik küreselleşme arasında ilişki tespit etmişlerdir.

Öztürk ve Zeren (2019) finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin belirlenmesi için gelişmekte olan sekiz ülke için 1980-2016 yıllarını kapsayan veriler ile yaptıkları çalışmalarında asimetrik nedensellik testinden yararlanmışlardır. Finansal küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında bir ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir. Ayrıca ülkelerin bu değişkenlere verdiği tepkilerin boyutlarının farklı olduğunu belirtmişlerdir.

Çelik ve Ünsür (2020) küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 88 ülke için 2000-2016 dönemine ait verilerle incelemişlerdir. Çalışmalarında Dumitrescu ve Hurlin panel nedensellik testini kullanmışlardır. Test sonuçlarına göre ekonomik büyüme ve ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme ve sosyal küreselleşme, ekonomik büyüme ve teknolojik küreselleşme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmişlerdir.

Ürüt Saygın (2021) küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla E7 ülkeleri için (Çin, Hindistan, Brezilya, Endonezya, Meksika, Rusya ve Türkiye) yaptığı çalışmada genel, ekonomik ve politik küreselleşmenin ekonomik büyümeye etkisinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca sosyal küreselleşmenin ekonomik büyümeye etkisinin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmiştir.

Bazı çalışmalarda ekonomik küreselleşme endeksi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin belirlenmesi gibi spesifik çalışıldığı, bunun yanı sıra bazı çalışmalarda ise küreselleşme endeksi genel ve ekonomik endeksi verilerine ilaveten politik ve sosyal endeks verilerinden de yararlanılarak ekonomik küreselleşmenin farklı boyutları değerlendirilerek ekonomik büyüme ile ilişkisinin belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi örneklem, ekonometrik teknikler, dönem özellikleri, gözlemlenen ve gözlemlenmeyen ülkeye özgü özelliklerden etkilendiği de unutulmamalıdır (Samimi ve Jenatabadi, 2014: 3).

4. Veri Seti ve Ekonometrik Yöntemler

Bu çalışmada, İslam İşbirliği Teşkilatına üye olan 14 ülkede (Türkiye, Cezayir, Pakistan, Katar, Irak, Mısır, Suudi Arabistan, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Fas, Malezya, Kuveyt, Tunus, Ürdün) ekonomik büyümenin bir ölçütü olan kişi başına GSYİH (GDP) ile ekonomik küreselleşme (EKOKÜR), sosyal küreselleşme (SOSKÜR) ve politik küreselleşme (POLKÜR) arasındaki ilişki incelenmiştir. 1980 - 2019 dönemini kapsayan yıllık verilerle çalışılmıştır. Ekonomik büyüme verileri Dünya Bankasından (Worldbank, 2021), küreselleşme endeksleri ise KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsünden (KOF) elde edilmiştir. Seriler logaritmik dönüşümleri yapılarak analize dâhil edilmiştir.

4.1. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi

Panel verilerde durağanlığı incelemeye önce her bir değişken için yatay kesit bağımlılığının tespit edilmesi gereklidir. Yatay kesit bağımlılığı, birimlerde oluşan şoktan diğer panel birimlerinin etkilenmesi anlamına gelmektedir. Yatay kesit bağımlılığı mevcut ise farklı yöntemler uygulanmaktadır. Yatay kesit bağımlılığını ortaya çıkaran sebepleri coğrafi etkiler, gözlenemeyen bileşenler, birimlere gelen benzer şoklar ve ekonomik küreselleşme şeklinde sıralayabiliriz (Syzdykova, 2018: 94).

İlk kez Breusch – Pagan (1980) ile literatüre giren yatay kesit bağımlılığı testi için T, zaman boyutu, N ise yatay kesit boyutu olmak üzere (T>N) için aşağıda gösterilen LM istatistiğini önermişlerdir.

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (1)$$

(1) numaralı denklemde $\hat{\rho}_{ij}$, her i için EKK tahminiyle elde edilen hata terimleri arasındaki korelasyon katsayılarıdır. Pesaran (2004), (N>T) için CD testini, (T>N) için CD_{LM} testini geliştirmiştir. CD ve LM testleri sırasıyla (2) ve (3) numaralı eşitliklerle gösterilmiştir;

$$CD = \left(\frac{2T}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \quad (2)$$

$$LM = \left(\frac{1}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N T \hat{\rho}_{ij}^2 - 1 \quad (3)$$

Pesaran vd. (2008), hem (T>N) hem de (N>T) olması halinde geçerli olan bir diğer yatay kesit bağımlılığı testini geliştirmiştir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2}{N(N-1)} \right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \frac{(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{v_{Tij}} \quad (4)$$

(4) numaralı denklemde μ_{Tij} ve v_{Tij} sırasıyla $(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2$ 'nin ortalaması ve varyansıdır. $T \rightarrow \infty$ ve $N \rightarrow \infty$ iken LM_{adj} asimptotik standart normal dağılım göstermektedir. Temel hipotez yatay kesit bağımlılığının bulunmadığını alternatif hipotez ise bulunduğunu iddia etmektedir.

4.2. CADF Birim Kök Testi

Birimlerin ortalamaları ile ADF istatistiklerinin genelleştirilmiş halidir. Pesaran (2007)'ye göre CADF istatistiği ile her bir birime ait ayrı ayrı sonuçlar belirlenirken, CIPS ile panelin geneline ait sonuçlar elde edilir. Hem $T < N$ hem de $T > N$ olduğunda kullanılabilir.

t , zaman, i , yatay kesit birimi olmak üzere y_{it} , (5) numaralı denklemdeki gibi oluşturulur.

$$y_{it} = (1 - \phi_i)\mu_i + \phi_i y_{i,t-1} + u_{it}, \quad (5)$$

Başlangıç değeri y_{i0} , sonlu ortalama ve varyansa sahip bir yoğunluk fonksiyonunu ifade etmektedir. u_{it} kalıntıları, tek faktörlü bir yapı göstermektedir.

$$u_{it} = \gamma_i f_t + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

(6) numaralı denklemde f_t , gözlemlenmeyen ortak etkileri, ε_{it} ise birimlere ait kalıntılardır. (5) ve (6) numaralı denklemler aşağıda gibi yazılabilir.

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + \beta_i y_{i,t-1} + \gamma_i f_t + \varepsilon_{it} \quad (7)$$

(7) numaralı denklemde $\alpha_i = (1 - \phi_i)\mu_i$, $\beta_i = -(1 - \phi_i)$ ve $\Delta y_{it} = y_{it} - y_{i,t-1}$ şeklindedir. $\phi_i = 1$ olmak üzere hipotezler aşağıdaki şekilde kurulur.

$$H_0 = \beta_i = 0 \text{ Seri durağan değildir.}$$

$$H_1 = \beta_i < 0 \text{ Seri durağandır.}$$

CADF regresyonu aşağıdaki şekilde yazılır.

$$\Delta y_{it} = a_i + b_i y_{i,t-1} + c_i \bar{y}_{t-1} + d_i \Delta \bar{y}_t + e_{it} \quad (8)$$

(8) numaralı denklem, kesit ve zaman ölçeğine göre sabit terimsiz, sabit terimli, sabit terimli ve trendli olmak üzere üç farklı model için hesaplanır. Her bir birime ait birim kök test istatistik değerlerinin ortalaması alınıp panelin bütününe dikkate alan CIPS birim kök testi (9) numaralı denklemdeki şekliyle hesaplanır.

$$CIPS(N, T) = N^{-1} \sum_{i=1}^N t_i(N, T) \quad (9)$$

4.3. Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi

Westerlund (2006) panel eşbütünleşme testi, yatay kesit bağımlılığı olması durumunda kullanılan ve yapısal kırılmaları gösteren bir LM test istatistiğidir. Yapısal kırılmalı eşbütünleşme testi için aşağıdaki model kullanılır.

$$y_{it} = z_{it}' \gamma_{ij} + x_{it}' \beta_i + e_{it} \quad (10)$$

(10) numaralı eşitlikte $x_{it} = x_{i,t-1} + v_{it}$ regresyon vektörüdür. z_{it} ise deterministik bileşen vektörüdür. β_i ve γ_{ij} , parametrelere karşılık gelen vektörlerdir. $j = 1, \dots, M_i + 1$ yapısal kırılmaları göstermek için kullanılır. (11) numaralı modeldeki r_{it} , başlangıç değeridir ve sıfır kabul edilir.

$$e_{it} = r_{it} + u_{it} \quad (11)$$

$$r_{it} = r_{it-1} + \phi_1 u_{it} \quad (12)$$

Westerlund (2006) eşbütünleşme testinin temel hipotezi değişkenler arasında eşbütünleşme olduğunu iddia ederken, alternatif hipotez eşbütünleşme ilişkisinin olmadığını iddia etmektedir. Test istatistiği ise (13) numaralı eşitlikten bulunur.

$$Z(M) \equiv \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^{M_{i+1}} \sum_{t=T_{j-1}+1}^{T_j} (T_{ij} - T_{ij-1})^{-2} \hat{\omega}_{1,2}^{-2} s_{it}^2 \quad (13)$$

Eğer yatay kesit bağımlılığı mevcut ise bootstrap olasılık değerleri dikkate alınır (Koçbulut ve Altıntaş, 2016: 161).

4.4. Homojenlik Testi

Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından eşbütünleşme denkleminde elde edilen eğim katsayılarının homojenliğini belirlemek için geliştirilmiştir.

$$Y_{it} = \alpha + \beta_i X_{it} + \varepsilon_{it} \quad (14)$$

Şeklinde olan (14) numaralı eşbütünleşme modelinde, β_i eğim katsayılarının birimler arasında bir fark olup olmadığı test edilmektedir. Homojenlik testinde temel hipotez eğim katsayılarının homojen olduğunu alternatif hipotez ise olmadığını iddia etmektedir. Pesaran ve Yamagata (2008), örneklem boyutu büyük seriler için (15) numaralı denklemi, örneklem boyutu küçük seriler için sapması düzeltilmiş (17) numaralı denklemi önermişlerdir.

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \tilde{S} - k}{\sqrt{2k}} \right) \quad (15)$$

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \tilde{S} - E(\tilde{Z}_{iT})}{\sqrt{\text{var}(\tilde{Z}_{iT})}} \right) \quad (16)$$

(16) numaralı denklemde;

$$E(\tilde{Z}_{iT}) = k \quad \text{Var}(\tilde{Z}_{iT}) = \frac{2k(T-k-1)}{T+1} \quad (17)$$

Şeklinde ifade edilmektedir.

4.5. Uzun Dönem Katsayıları

Her bir kesit için uzun dönem katsayıları Pesaran (2006) tarafından literatüre kazandırılan CCE (Common Correlated Effects) yöntemi ile belirlenmiştir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ve eğim katsayıları heterojen olan panellerde kullanılan CCE tahmincisi (18) numaralı modelde gösterilmiştir.

$$y_{it} = \alpha'_i d_t + \beta'_i x_{it} + e_{it} \quad (18)$$

Her bir yatay kesit birimine ait uzun dönem katsayıları bulunduktan sonra bu katsayıların ortalaması alınır. CCEMG (Common Correlated Effects Mean Group) tahmincisi için ortalama değer aşağıdaki eşitlikten elde edilir.

$$\hat{b}_{MG} = N^{-1} \sum_{i=1}^N \hat{b}_i \quad (19)$$

(19) numaralı eşitlikte \hat{b}_i , her bir yatay kesite ait birim katsayılarını ifade eder.

4.6. Panel Nedensellik Testi

Küreselleşme ile Ekonomik büyüme arasındaki ilişki Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) Panel Nedensellik Testi ile araştırılmıştır. Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testinin panel verilerine uyarlanmış şeklidir. Testin kullanılabilmesi için yatay kesit bağımlılığı ve heterojenlik şartının sağlanması gerekmektedir. Farklı durağanlık seviyeleri için kullanılabilmesi ve eşbütünlük ilişki şartının aranmaması Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) testinin önemli avantajlarıdır.

Heterojen panellerde $VAR(k_i + d \max_i)$ modeli aşağıdaki tahmin edilir.

$$z_{i,t} = \mu_i + A_{i1}z_{i,t-1} + \dots + A_{ik}z_{i,t-k_i} + \sum_{l=k_i+1}^{k_i+d \max_i} A_{il}z_{i,t-1} + u_{i,t} \quad i = 1, 2, \dots, N, \quad t = 1, 2, \dots, T \quad (20)$$

Nedenselliği test etmek için gerekli olan Fisher test istatistiği aşağıdaki şekilde hesaplanır.

$$\lambda = -2 \sum_{i=1}^N \ln(p_i) \quad (21)$$

(21) numaralı denklemde p_i , Wald istatistiğine ait p değerleridir. Test istatistiği, $2N$ serbestlik dereceli bir ki-kare dağılımına sahiptir. Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) panel nedensellik testi için iki değişkenli VAR $k_i + d \max_i$ modeli aşağıdaki şekilde kurulur.

$$x_{i,t} = \mu_i^x + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{11,ij}x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{12,ij}y_{i,t-j} + u_{i,t}^x \quad (22)$$

$$y_{i,t} = \mu_i^y + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{21,ij}x_{i,t-j} + \sum_{j=1}^{k_i+d \max_i} A_{22,ij}y_{i,t-j} + u_{i,t}^y \quad (23)$$

(22) ve (23) numaralı denklemde k , her bir kesit için gecikme uzunluğunu, $d \max_i$ ise her bir kesit için maksimum bütünleşme düzeyini ifade etmektedir. Temel hipotez, panelde seriler arasında nedensellik olmadığını, alternatif hipotez ise seriler arasında nedensellik ilişkisi olduğunu ifade etmektedir.

5. Ampirik Bulgular

Çalışmada zaman boyutu $T = 40$, kesit boyutu $N = 14$ olduğundan dolayı LM, CD_{LM} ve LM_{adj} testleri kullanılmıştır.

Tablo 2. Yatay Kesit Bağımlılığı

	Breusch-Pagan LM	CD _{LM}	LM _{adj}
GDP	2298,90 [0,000]	163,66 [0,000]	163,48 [0,000]
EKOKÜR	1365,46 [0,000]	94,47 [0,000]	94,29 [0,000]
SOSKÜR	3334,81 [0,000]	240,45 [0,000]	240,27 [0,000]
POLKÜR	2684,03 [0,000]	192,21 [0,000]	192,03 [0,000]

Tablo 2’deki sonuçlara göre yatay kesit bağımlılığını iddia eden H_0 hipotezi reddedilmiştir. Ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme, sosyal küreselleşme ve politik küreselleşme serilerinde yatay kesit bağımlılığı bulunmuştur. Herhangi bir birime gelen şok, diğer birimleri de etkilemektedir. Bu nedenle çalışmada yapılacak analizlerde ikinci nesil yöntemler kullanılacaktır.

Tablo 3. Değişkenlere ait Birim Kök Test Sonuçları

Ülkeler	GDP		EKOKUR		SOSKUR		POLKUR	
	CADF	k	CADF	k	CADF	k	CADF	k
BAE	-3,239	2	-2,008	2	-2,511	2	-0,920	6
Cezayir	-2,810	2	-4,360**	2	-2,677	2	-3,631*	2
Endonezya	-2,909	7	-2,119	3	-2,639	2	-2,561	2
Fas	-2,661	2	-2,685	2	-2,583	2	-2,777	8
Katar	-2,248	2	-1,212	2	-1,416	2	-2,272	2
Kuveyt	-1,765	8	-3,266	2	-2,489	2	-0,788	7
Irak	-2,673	2	-2,944	2	-3,240	2	-1,295	2
Malezya	-2,846	6	-0,975	3	-1,644	2	0,480	6
Mısır	-3,375	2	-2,847	2	-3,437	2	-1,626	7
Pakistan	-3,012	2	-2,858	4	-2,966	2	0,192	4
Suudi Arabistan	-3,896**	2	-1,857	2	-2,554	2	-2,121	2
Tunus	-0,947	2	-2,633	3	-3,211	3	-2,630	8
Türkiye	-1,810	2	-2,231	2	-3,298	2	-0,002	4
Ürdün	-3,963**	2	-3,086	2	-2,696	2	-1,311	7
CIPS	-2,625		-2,506		-2,668		-1,519	

CADF için kritik değerler, %1, %5 ve %10 için -4,67, -3,88 ve -3,49’. CIPS için kritik değerler, %1, %5 ve %10 için sırasıyla; -2,96, -2,82 ve -2,68’dir. *, ** ve *** %10, %5 ve %1 için anlamlılık düzeyini göstermektedir. k, gecikme sayısını göstermektedir.

Tablo 3’te ekonomik büyüme serisi için Suudi Arabistan ve Ürdün dışındaki ülkelere ait serilerin birim köklü olduğu görülmektedir. Ekonomik küreselleşme serisi için Cezayir dışındaki ülkelere ait seriler birim köklü çıkmıştır. Sosyal küreselleşme serisi için bütün ülkelere ait seriler birim köklü bulunmuştur. Politik küreselleşme serisi için yine Cezayir dışındaki ülkelere ait serilerin birim köklü olduğu görülmektedir. Ayrıca her bir değişken için hesaplanan CIPS istatistiğine göre panelin geneli birim köklüdür.

Tablo 4. Panel Eşbütünleşme Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken (GDP)	LM Test İstatistiği				Karar
	Sabitli Model	Bootsrap p-değeri	Sabitli ve Trendli Model	Bootsrap p-değeri	
EKOKÜR	5,414	0,700	32,052	0,710	<i>Eşbütünleşme var</i>
SOSKÜR	4,683	0,766	24,384	0,880	<i>Eşbütünleşme var</i>
POLKÜR	4,546	0,816	31,698	0,778	<i>Eşbütünleşme var</i>

Paneli oluşturan değişkenler için yatay kesit bağımlılığı söz konusu olduğundan dolayı eşbütünleşme ilişkisinin olup olmadığını belirlememiz için Tablo 4’te Bootsrap olasılık değerlerini

dikkate almamız gerekir. Ekonomik büyüme bağımlı değişken olmak üzere eşbütünleşme analiz sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile küreselleşme alt bileşenleri arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir.

Tablo 5. Yapısal Kırılma Tarihleri

	GDP-EKOKÜR		GDP-SOSKÜR		GDP-POLKÜR	
	Sabitli Model	Sabitli ve Trendli Model	Sabitli Model	Sabitli ve Trendli Model	Sabitli Model	Sabitli ve Trendli Model
BAE	1987 1999	1988 1997 2008	1987	1988 1997 2008	2003	1988 1997 2008
Cezayir	1990 2004	1993 2003 2011	1990 2004	1987 2000 2011	1990 2004	1987 1995 2003 2011
Endonezya	1991 2004	1987 1997 2009	1987 1997 2005	1987 1997 2009	1987 1997 2005	1987 1997 2009
Fas	1987 2003	1987 1999 2007	1987 1997	1987 1999 2007	1987 1995 2006	1990 1999 2007
Katar	1987 2003	1987 1997 2008	2001	1987 1995 2008	2003	1987 1999 2011
Kuveyt	1991 2004	1991 2000 2008	2003	1991 2000 2008	1994 2004	1991 2000 2008
Irak	1990 1998	1990 2000	1990 1998	1990 1998 2006	1990 1998 2009	1990 1998 2006
Malezya	2007	1987 1997 2010	1997 2006	1987 1997 2010	1997 2006	1987 1997 2010
Mısır	1987 1995 2006	1989 2001 2010	2001	1987 1995 2003 2011	1995 2007	1990 2002 2011
Pakistan	1991 2003 2011	1997 2005	1987 2003 2011	1997	1988 2003 2011	2003
Suudi Arabistan	1987 2004	1987 1997 2010	1987 2004	1987 2004	1987 2004	1989 2003 2011
Tunus	1995 2007	1989 1999 2010	1990 2011	1989 1999 2008	1995 2004	1987 1999 2010
Türkiye	1988 1996 2004	1988 2000 2008	1989 2002	1989 2002	2003	1987 2000 2008
Ürdün	1988 1999 2007	1988 1999 2007	1988 2007	1988 1999 2007	1988 1999 2007	1988 1999 2007

Tablo 5’te eşbütünleşme testinden elde edilen her bir ülkeye ait yapısal kırılma tarihleri verilmiştir. Özellikle ilk kırılmanın yaşandığı 1987 yılında dünya borsalarının büyük kayıplar yaşamış olması nedeniyle bütün dünyayı etkileyen, “Kara Pazartesi” olarak adlandırılan ve etkisi uzun zaman süren bir ekonomik düşüş yaşanmıştır.

Tablo 6. Homojenlik Testi Sonuçları

	GDP - EKOKÜR		GDP - SOSKÜR		GDP - POLKÜR	
		p-değeri		p-değeri		p-değeri
$\tilde{\Delta}$	27,698	0,000	29,397	0,000	30,867	0,000
$\tilde{\Delta}_{adj}$	28,771	0,000	30,536	0,000	32,063	0,000

Tablo 6'ya göre ekonomik büyüme serisi bağımlı değişken olmak üzere küreselleşmenin alt bileşenleri ile oluşturulan üç model için eğim katsayılarının homojen olduğunu iddia eden sıfır hipotezi reddedilmektedir. Tüm modeller için eğim katsayılarının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle her bir modelde değişkenlere ait hesaplanan regresyon katsayıları ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir.

Tablo 7. Uzun Dönem Katsayıları

	GDP - EKOKÜR		GDP - SOSKÜR		GDP - POLKÜR	
	Katsayılar	p	Katsayılar	p	Katsayılar	p
BAE	-2,17	0,009	1,05	0,107	-0,24	0,466
Cezayir	-0,87	0,013	1,15	0,017	-0,39	0,322
Endonezya	-2,59	0,001	1,04	0,158	-2,20	0,154
Fas	0,88	0,049	0,24	0,783	-0,60	0,077
Katar	1,74	0,214	-2,04	0,025	0,46	0,439
Kuveyt	-4,20	0,000	2,82	0,044	-4,04	0,000
Irak	1,85	0,308	-3,32	0,213	-3,13	0,158
Malezya	4,72	0,000	1,33	0,064	-0,68	0,262
Mısır	-1,79	0,000	3,83	0,000	2,42	0,213
Pakistan	-0,47	0,295	-0,59	0,002	-1,22	0,003
Suudi Arabistan	0,06	0,931	-0,62	0,607	0,53	0,453
Tunus	-0,10	0,822	-1,95	0,019	1,50	0,105
Türkiye	0,98	0,011	2,49	0,000	2,00	0,064
Ürdün	-0,85	0,076	-2,48	0,006	-2,07	0,011
PANEL	-0,20	0,735	0,21	0,712	-0,55	0,278

Tablo 7'de ekonomik büyüme ile ekonomik küreselleşme modeline göre BAE, Cezayir, Endonezya, Fas, Kuveyt, Malezya, Mısır, Türkiye ve Ürdün için uzun dönem eşbütünleşme katsayısı anlamlı çıkmıştır. Panelin geneli için ekonomik küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %0,2 oranında azaltmaktadır, Türkiye'de ekonomik küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %0,98 oranında arttırmaktadır. Ekonomik büyüme ile sosyal küreselleşme modeline göre Cezayir, Katar, Kuveyt, Malezya, Mısır, Pakistan, Tunus, Türkiye ve Ürdün için uzun dönem eşbütünleşme katsayısı anlamlı çıkmıştır. Panelin geneli için sosyal küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %0,21 oranında arttırmaktadır. Türkiye'de sosyal küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %2,49 oranında arttırmaktadır. Ekonomik büyüme ile politik küreselleşme modeline göre Fas, Kuveyt, Pakistan, Türkiye ve Ürdün için uzun dönem eşbütünleşme katsayısı anlamlı çıkmıştır. Panelin geneli için politik küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %0,55 oranında azaltmaktadır. Türkiye'de politik küreselleşme endeksinde %1 oranında bir artış ekonomik büyümeyi %2 oranında arttırmaktadır.

Tablo 8. Panel nedensellik test sonuçları

	Test İstatistiği	p-değeri
GDP → EKOKÜR EKOKÜR → GDP	34,475 62,785	0,186 0,000***
GDP → SOSKÜR SOSKÜR → GDP	59,715 41,895	0,000*** 0,044*
GDP → POLKÜR POLKÜR → GDP	33,102 37,418	0,232 0,110

***, **, * sırasıyla %1, %5, %10 anlamlılık seviyesini ifade etmektedir.

Tablo 8’de İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkeler için yapılan panel nedensellik analizi sonuçları verilmiştir, Ekonomik büyüme ile sırasıyla ekonomik küreselleşme ile tek yönlü, sosyal küreselleşme ile iki yönlü bir nedensellik bulunmuştur. Politik küreselleşme ile nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Politik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunamaması, İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelerin bir kısmında çoğulcu siyaset kültürünün tam olarak yerleşmemiş olması ve karar alıcıların politika belirlemede ve uygulamada toplumun taleplerini dikkate almaması şeklinde yorumlanabilir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme sürecinin 1980 yılı itibariyle ülkelerin ekonomik, sosyal ve politik alanları üzerindeki etkileri tarihte hiç görülmediği kadar hızlı yayılmıştır. Bu sürecin ülkelerde olumlu ve olumsuz etkilerinin hızla yaygınlaşması sonucunda dünya ülkeleri arasında ekonomik, politik ve sosyal alanlarda büyük farklar oluşmaya başlamıştır. Oluşan bu büyük farklar nedeniyle küreselleşme süreci ve ülkelerin bu sürece uyum derecesi önem taşıyan bir unsur olmaktadır.

Bu çalışmada, İslam İşbirliği Teşkilatına üye 14 ülkede ekonomik büyüme ile küreselleşmenin alt bileşenleri ile arasındaki ilişki 1980-2019 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanılarak incelenmiştir. Bütün seriler için yatay kesit bağımlılığı söz konusudur. Bu nedenle ikinci nesil panel yöntemleri kullanılmıştır. Birim kök test sonuçlarına göre ekonomik büyüme serisi için Suudi Arabistan ve Ürdün dışındaki ülkeler, ekonomik küreselleşme serisi için Cezayir dışındaki ülkeler birim köklü çıkmıştır. Sosyal küreselleşme serisi için bütün ülkelere ait seriler birim köklü bulunmuştur. Politik küreselleşme serisi için Cezayir dışındaki ülkelere ait seriler birim köklü bulunmuştur. Panelin geneli için hesaplanan CIPS istatistiği birim köklü çıkmıştır. Ekonomik büyüme bağımlı değişken olmak üzere elde edilen panel eşbütünleşme analizinden elde edilen sonuçlara göre ekonomik büyüme ile sosyal küreselleşme, ekonomik küreselleşme ve politik küreselleşme arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Ekonomik büyüme serisi bağımlı değişken olmak üzere küreselleşmenin alt bileşenleri ile oluşturulan üç model için eğim katsayılarının heterojen olduğu tespit edilmiştir. Her bir modelde değişkenlere ait hesaplanan regresyon katsayıları ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir.

Panelin geneli için uzun dönem katsayıları incelendiğinde, ekonomik büyüme ile politik küreselleşme ve ekonomik küreselleşme arasında negatif, sosyal küreselleşme ile pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Türkiye için bulunan uzun dönem katsayılarına göre küreselleşme alt bileşenleri ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Panel nedensellik analizine göre ekonomik büyüme ile sırasıyla ekonomik küreselleşme arasında tek yönlü, sosyal küreselleşme ile iki yönlü bir nedensellik bulunmuştur. Politik küreselleşme ile nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

Küreselleşme sürecine eklenen ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal yönden gelişimleri daha hızlı gerçekleşmektedir. Bu sürecin dışladığı veya daha az uyum sağlayan ülkelerin uyum

sağlayan ülkeler ile aralarındaki farkların giderek açılması ise endişe verici ve önlem alınması gereken bir unsur olarak görülmektedir. Sürecin olumlu etkilerinden en az faydayı sağlayan ülkeler ile en fazla faydayı sağlayan ülkeler arasında oluşan farklar gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluk gibi sosyal alanlar, demokrasi, bireysel hak ve özgürlükler gibi siyasal alanlar ve dünya pazarlarında yer edinmemesi, rekabet yoksunluğu gibi ekonomik alanlarda oluşturduğu etkiler nedeniyle önem taşımaktadır.

Küreselleşme sürecinin etkisi ile teknolojik alanda değişimlerin hızlı ve kaçınılmaz olması uygulamaya konulan politikaların etkinliğini önemli kılmaktadır. İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinin küreselleşme sürecine daha hızlı eklenerek maksimum faydayı sağlamaları için gerekli politikaların hazırlanması ve uygulamaya konulması gerekmektedir. Bu sürecin ekonomik, sosyal ve politik alanlarda meydana getirdiği önemli değişimlerin eşliğinde bu alanlarda uygulanan politikaların uyumlu bir şekilde belirlenmesi önemlidir. Küreselleşen dünyada ekonomik küreselleşmenin faydalarından yararlanmak için yüksek teknolojiye sahip ürünlerin üretilmesi için gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir. Bu bakımdan küreselleşen dünya ile İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinde ekonomik, politik ve sosyal alanlarda yapılan politikaların uyumlu olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Özellikle politik alanlarda çoğulcu siyaset kültürünün tam olarak yerleştirilmesi ve karar alıcıların politika belirleme ve uygulama aşamasında toplumun taleplerini dikkate alarak politikalar geliştirmesi politik küreselleşmenin hızlanması amacıyla gerekli görülmektedir. Karar alıcılar ve halkın talepleri doğrultusunda belirlenen politikalarda uyumun sağlanması neticesinde küreselleşme sürecinin, İslam İşbirliği Teşkilatına üye ülkelere olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Anyanwu, J. C. (2005). Does Globalization affect economic growth in Africa?. *Global Development Studies*, 4(1-2), 53-90, <https://researchgate.net/publication/263662468-Does-Globalization-Affect-Economic-Growth-in-Africa?>
- Breusch, T. ve Pagan, A. R. (1980). The Lagrange multiplier test and its applications to model specification tests in econometrics. *Review of Economic Studies*, 47, 239–253, <https://doi.org/10.2307/2297111>
- Chang, C. ve C. Lee. (2010). Globalization and economic growth: a political economy analysis for OECD Countries. *Global Economic Review*, 39(2), 151-173. <https://ideas.repec.org/a/taf/glecrv/v39y2010i2p151-173.html>
- Chow, G.C. (2006). Globalization and China's economic development. *Pacific Economic Review*, 11(3), 271–285, <https://doi.org/10.1111/j.1468-0106.2006.00315.x>
- Çelik, M.Y. (2012). Boyutları ve farklı algılarıyla küreselleşme. *Dpujss Number*, 32(2), 57-74, https://www.researchgate.net/publication/313060657_BOYUTLARI_VE_FARKLI_ALGILARIYLA_KURESELLESME
- Çelik, M.Y. ve Ünsür. Z. (2020). Küreselleşme ve büyüme ilişkisinin Dumitrescu-Hurlin panel nedensellik testi ile belirlenmesi. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(1), 201-210. 10.24988/ije.202035115
- Doğan, B. ve Can, M. (2016). Küreselleşmenin büyümeye etkisi: Güney Kore örneğinde eş bütünleşme analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 197-220, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382468>
- Dreher, A. (2006). Does globalization affect growth? evidence from a new index of globalization. *Applied Economics*, 38, 1091-1110, <https://www.iseg.ulisboa.pt/aquila/getFile.do?method=getFile&fileId=503916>
- Emirmahmutoğlu, F. ve Köse, N. (2011). Testing for granger causality in heterogeneous mixed panels. *Economic Modelling*, 28, 870 – 876. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2010.10.018>

- Eren, M.V. ve Çütücü, İ. (2017). Küreselleşmenin ekonomik büyümeye etkisi: Türkiye üzerine ekonometrik bir analiz. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 47-61. <http://www.siyasetekonomiyonetim.org/index.php/sevad/article/view/680/43>
- Georgantzias, N. C., Katsamakos, E. ve Solowiej, D. (2009). Giddens' globalization: exploring dynamic implications. 27th International Conference of the System Dynamics Society, USA, <https://proceedings.systemdynamics.org/2009/proceed/papers/P1072.pdf>
- Gurgul, H. ve Lach, L. (2014). Globalization and economic growth: evidence from two decades of transition in CEE. *Economic Modelling*, 36, 99-107. https://www.researchgate.net/publication/259291248_Globalization_and_Economic_Growth_Evidence_from_Two_Decades_of_Transition_in_CEE
- Giddens A. (2000). The third way and its critics. Polity Press: Cambridge, UK.
- Gygli, S., Haelg, F., Portrafke, N. ve Sturm, J.E. (2019). The KOF globalisation index -revisited. *The Review of International Organizations*. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11558-019-09344-2.pdf>
- Helhel, Y. (2017). Küreselleşme ve finansal gelişme arasındaki etkileşimin Türkiye ve BRICS ülkeleri için incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Üniversitesi*, 9(20), 158-178. <https://doi.org/10.20875/makusobed.293046>
- Husain, I. (2000). Making globalization work for the poor case study of Pakistan EMP-CIDA Globalisation Project. *Lahore University of Management Sciences*, 1-28, https://ishrathusain.iba.edu.pk/speeches/globalization/Globalization_Work_for_Poor_3.pdf
- Kakar, Z. K., Khilji, B. A. ve Khan, M. J. (2011). Globalization and economic growth: evidence from Pakistan. *Acta Universitatis Danubius*, 7(3), 208-217. https://www.researchgate.net/publication/254406532_Globalization_and_Economic_Growth_Evidence_from_Pakistan
- Keohane, R. O. ve Nye, J.S. (2000). Introduction, in governance in a globalizing World. J. S. Nye ve J. D. Donahue (Ed), (1-44) Brookings Institution Press, Washington, DC
- Koçbulut, Ö. ve Altıntaş, H. (2016). İkiz açıklar ve Feldstein – Horioka Hipotezi: OECD ülkeleri üzerine yatay kesit bağımlılığı altında yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 48 145-174. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/28008/297415>
- KOF Küreselleşme Endeksi (2021, 20 Kasım). <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
- Leitao, N.C. (2012). Economic growth, globalization and trade. *Management Research And Practice*, 4(3), 18-24, <https://ideas.repec.org/a/rom/mrpase/v4y2012i3p18-24.html>
- Martens, P., Caselli, M., Lombaerde, P.D., Figge, L. ve Scholte, J.A. (2014). New directions in globalization indices. *Globalizations*, 1-12. <http://dx.doi.org/10.1080/14747731.2014.944336>
- Nwakanma, P. C. ve Ibe, R. C. (2014). Globalization and economic growth an econometric dimension drawing evidence from Nigeria. *International Review of Management and Business Research*, 3(2), <https://www.irnbrjournal.com/papers/1399192002.pdf>
- Obaseki, P. J. (1999). Policies and strategies for dealing with the problems of globalization. Paper Presented at the One-Day Seminar of Nigerian Economic Society, February 11, 1999, NIIA, Lagos.
- Olimpia, N. ve Stela, D. (2017). Impact of globalisation on economic growth in Romania: an empirical analysis of its economic social and political dimensions. *Studia Universitatis Economic Series*, Vasile Goldis, Western University of Arad, 27(1), 29-40. <https://doi.org/10.1515/sues-2017-0003>
- Omolade, A., Morakinyo, A. ve Ifeacho, C. (2013). Globalization and economic development in Nigeria. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 1(4), 6-14. <https://www.questjournals.org/jrhss/papers/vol1-issue4/B140614.pdf>

- Öztürk, M. ve Zeren, F. (2019). Finansal küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerine etkisi: D-8 Ülkeleri örneği. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 2019/4 (2), 60-73. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/906410>
- Paksoy, H. M. ve Paksoy, S. (1998). 21. yüzyıl: küreselleşme çağı ve yönetici açısından bir değerlendirme. *Türk-Koop Ekin Dergisi*, 2(4), 29-31. <https://www.researchgate.net/publication/319236499>
- Paksoy, S., Paksoy, H. M. ve Alancioğlu, E. (2013). Küreselleşmenin sosyo-politik etkileri: Arap baharı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 169-182. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70484>
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. *Cambridge Working Papers in Economics*. 1 – 39, <https://ftp.iza.org/dp1240.pdf>
- Pesaran, M. H. (2006). Estimation and inference in large heterogeneous panels with a multifactor error structure. *Econometrica*, 74(4), 967 – 1012, <https://doi.org/10.1111/j.1468-0262.2006.00692.x>
- Pesaran, M. H. (2007). A Simple panel unit root test in the presence of cross – section dependence. *Journal Of Applied Econometrics*, (22), 265-312, <https://doi.org/10.1002/jae.951>
- Pesaran, M. H. ve Yamagata, T. (2008). Testing slope homogeneity in large panel. *Journal Of Econometrics*, 142, 50 – 93, <https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2007.05.010>
- Pesaran, M. H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A Bias-Adjusted LM test of error cross-section independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127, <https://doi.org/10.1111/j.1368-423X.2007.00227.x>
- Samimi, P. ve Jenatabadi, H. S. (2014). Globalization and economic growth: empirical evidence on the role of complementarities. *Globalization and Economic Growth*, 9(4), 1-7. <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0087824>
- Savrul, M. ve İncekara, A. (2017). The Effect of globalization on economic growth: panel data analysis for ASEAN Countries. *International Conference On Eurasian Economies*, <https://www.avekon.org/papers/1870.pdf>
- Suci, S. C., Asmara, A. ve Mulatsih, S. (2015). The impact globalization on economic growth in ASEAN. *International Journal of Administrative Science and Organization*, 22(2), 79-87. <https://www.proquest.com/docview/1845146409/fulltextPDF/3A8314C853C14CD7PQ/3>
- Syzdykova, A. (2018). Orta asya ülkelerinde enerji tüketimi ve ekonomik büyüme ilişkisi: panel veri analizi. *AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 87-99. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/496214>
- Toda, H. Y. ve Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250, [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(94\)01616-8](https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8)
- Ürüt Saygın, S. (2021). Küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: E7 ülkeleri için bir uygulama. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1327-1347. <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/62559/853659>
- Westerlund, J. (2006). Testing for panel cointegration with multiple structural breaks. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 68(1), 101-132. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0084.2006.00154.x>
- Worldbank, (2021, 20 Kasım). <https://databank.worldbank>.